

MATERIÁLY K NEJSTARŠÍM DĚJINÁM VOJVODOVA, ČESKÉ OBCE V SEVEROZÁPADNÍM BULHARSKU¹

Marek Jakoubek

Filozofická fakulta ZČU Plzeň

Materials on the Early History of Vojvodovo, Czech Village in Northwestern Bulgaria

Abstract: The subject matter of the text is the history of the only Czech village in Bulgaria – Vojvodovo (Northwest Bulgaria, country of Vratsa). The study presents the results of research in Bulgarian archives (The Archive of the Institute of Folklore of the Bulgarian Academy of Sciences, The Archive of the Czechoslovakian Club “T. G. Masaryk” in Sofia, The National Archive, archive of the Vojvodovo Municipality and the archive of the Evangelical Methodist Church “Dr. Long”) realized in 2006 and 2007. Included are four documents. 1) Police report about Czechoslovakian minority in Vojvodovo written in 1934; 2) The account-questionnaire of the foundation of Vojvodovo written by the mayor of the village in 1928 – the year of celebration of 1000 years from the death of Simeon I the Great; 3) The outline of the history of Vojvodovo written by the local scholar Bogdan Nikolov, and 4) The interview about the history of Vojvodovo between Bulgarian ethnologist Vladimír Penčev and the head of the last Czech family in Vojvodovo, Josef Kopřiva.

Keywords: *Vojvodovo; Czech village in Bulgaria; Bulgaria; Czech compatriots*

Vojvodovo bylo jedinou českou obcí v Bulharsku. Bylo založeno roku 1900 českými přesídlenci z banátské vsi Svatá Helena a jeho „české“ dějiny v zásadě končí vystěhováním prakticky všech jeho českých obyvatel do Československa

¹ Edice je dílčím výstupem specifického výzkumu Katedry antropologických a historických věd FF ZČU v Plzni 2008.

v letech 1948–1950 v rámci státem řízených migrací, jež měly za účel (d)osídlit oblasti vyliďněné vystěhováním Němců po 2 světové válce. K významným okamžikům daného období patřil jednak rok 1928, kdy se řada vojvodovských rodin vystěhovala do Argentiny, a rok 1934, kdy došlo k sekundární migraci asi 15-ti rodin vojvodovských Čechů do turecké obce Belinci na Ispersku v oblasti Deli-Orman. V životě samotné obce pak představuje zaznamenáníhodný moment rok 1934, resp. 1935, kdy byla ve Vojvodovu otevřena pobočka Československého národního domu „T. G. Masaryk“.

Poté, co byly v roce 2006 publikovány *Dějiny Vojvodova. Vesnice Čechů a Slováků v Bulharsku* (Jakoubek – Nešpor – Hirt 2006), by bylo nepřiměřené tvrdit, že historie této obce a jejích obyvatel je neznámá. Kniha seznamuje čtenáře s příběhem Vojvodova poměrně zevrubně a v bádání o této obci znamená její vydání nepochybně významný milník. Bylo by však mylné se domnívat, že tato publikace představuje ve zkoumání dané problematiky poslední slovo. V zásadě mimo zřetel badatelů zůstávaly doposud například archivní materiály týkající se Vojvodova a jeho obyvatel. Právě toto hledisko, tedy perspektivu archivních materiálů, se proto pokusíme čtenáři předložit na následujících stránkách. Archivní výzkum, jehož dílčí výsledek je prezentován níže, byl prováděn v průběhu dvou studijních pobytů, a to na Oddělení etnologie Balkánu Etnografického institutu s Muzeem Bulharské akademie věd v Sofii (14. 10. – 14. 11. 2007) a na Institutu pro folklor Bulharské akademie věd v Sofii (20. 1. 2007–16. 2. 2008), ve druhém případě pak společně s Lenkou Budilovou. V uvedeném období jsem navštívil následující instituce: Archiv Institutu pro folklor Bulharské akademie věd, Archiv Československého klubu T. G. Masaryka v Sofii, Státní archiv, Státní statistický úřad, Státní krajský archiv – pobočka Vraca, Archiv obecního úřadu ve Vojvodovu a Archiv Evangelické metodistické episkopální církve „Dr. Long“. Ne všechny návštěvy však vedly k nalezení materiálů týkajících se Vojvodova, některé pak sice neznámé materiály přinesly, nicméně tyto dokumenty se týkaly velice specifických momentů, nehodících se za daného stavu bádání ke zveřejnění. V jednom případě (Státní statistický úřad) pak bádání vedlo k nalezení značného objemu dosud neznámých dat, jejichž prezentace si ovšem vzhledem ke specifickému charakteru materiálu vyžádá zvláštní studii.

Dalším ohledem pro výběr materiálů k publikaci bylo též žánrové ukotvení jednotlivých dokumentů. Vzhledem k často se překrývajícím informacím obsaženým v jednotlivých položkách jsem nakonec zvolil kritérium kompoziční pestrosti celého souboru tak, aby byly (v některých případech) identické infor-

mace prezentovány v celkově odlišných kontextech a perspektivách. Výsledná kolekce tak zahrnuje jednak hlášení vypracované policejním orgánem pro účely státní správy, dále pak v odpověď na plošnou státní výzvu spojenou s oslavami výročí 1000 let od vlády Simeona I. Velikého zpracovanou dotazníkovou zprávou o obci Vojvodovo vyhotovenou obecním zastupitelstvem, odborný historický exkurz lokálního badatele Bogdana Nikolova a nakonec přepis rozhovoru vedeného bulharským etnologem V. Penčevem s jedním z posledních Čechů, kteří ve Vojvodovu zůstali po masových migracích let 1947–50.

Co se samotného obsahu zahrnutých dokumentů týče, lze jej bez rozpaků označit za velice pozoruhodný. Veškeré dosavadní zprávy o historii založení Vojvodova a nejbližších letech, které po něm následovaly (tj. o období, kam již nesahala přímá paměť /ex/vojvodovských obyvatel v době, kdy od nich byly odpovídající informace získávány), totiž doposud čerpaly jen z několika málo, navíc často nepřímých, zdrojů a již celá desetiletí se tak ve všech publikacích k danému tématu vlastně pouze recyklovaly již dávno známé skutečnosti. Tento neproduktivní do sebe uzavřený kruh se přítomná edice snaží přetrnout – přináší v naprosté většině dosud neznámé materiály obsahující informace nejen o nejstarších dějinách Vojvodova, ale i o osudech jeho zakladatelů na bulharské půdě ještě dříve, než obec Vojvodovo spatřila světlo světa. Důvod zveřejnění daných dokumentů ovšem není nijak samoučelný – smyslem tohoto publikačního počínu je zpřístupnit těžko dostupné a doposud zcela neznámé materiály o dějinách Vojvodova (nejen) českým badatelům, aby je tito mohli dále použít jako nový a v mnoha ohledech velice bohatý zdroj pro svá bádání.

* * *

Vznik následujícího dokumentu, uloženého ve Státním krajském archivu – pobočka Vraca,² je spojen se státním převratem ze dne 19. května roku 1934 uskutečněným Vojenským svazem a politickou skupinou „Zveno“, po kterém byl nastolen autoritativní režim Kimona Georgieva a plk. Damjana Velčeva a kdy se nová vláda vydala směrem oklešťování práv a svobod tradičně spojených s politickým systémem parlamentní demokracie (viz Rychlík 2002: 310n.). Jednou ze součástí dané strategie přitom byla i přísná kontrola etnických menšin. Aby však bylo možno tuto kontrolu provádět, bylo zapotřebí získat o jednotlivých menšinách dostatek kvalitních a aktuálních informací.

² Státní krajský archiv – Vraca, fond č. 1314, složka č. 123, list 54-56; Osobní fond Bogdana Nikolova.

V odpověď na nařízení Ministerské rady vyslalo 7. prosince 1934 policejní ředitelství do Krajského policejního inspektorátu ve Vracech nařízení, aby sebral údaje o všech menšinách v kraji.³ V souladu tímto nařízením byly vybrány ukazatele, které měly být brány na zřetel – počet příslušníků, menšinové organizace, sestava správních rad, aktivity cizích propagand. Nařízení bylo následně předáno k vyřízení všem okresním správám v kraji. Ke konci měsíce se na krajské správě sešly podklady policejních inspektorů jednotlivých okresů, na jejichž základě byl vyhotoven požadovaný dokument, který byl zaslán do Sofie pod číslem 5731 ze dne 27. prosince 1934 (Pelova 2000).

Československá menšina⁴

V orechovském okrese se ve vsi Vojvodovo nalézá československá menšina čítající 690 osob – bulharských státních příslušníků. Tato menšina se v Bulharsku usadila již v roce 1898 a vyznává protestantskou víru. Tato pokojná a pracovitá menšina dodržuje veškeré vládní zákony a nařízení a státu nikdy nepůsobila potíže. V roce 1927 založila skupina jejich příslušníků spolek „Československý národní dům T. G. Masaryka“, který je odnoží daného spolku se sídlem v Sofii. Tento spolek byl oficiálně uznán rozhodnutím Sofijského krajského soudu č. 56 ze dne 24. 6. 1934. Spolek čítá 65 členů a má kulturně-osvětovou úlohu a jeho cílem je také sdružovat všechny krajany žijící v Bulharsku. Kromě toho má též za cíl sblížovat dva bratrské národy – Čechy a Bulhary. Opoziční hnutí v této menšině neexistuje.

Následující dokument-dotazník byl vypracován obecní správou Vojvodova v roce 1927, tedy v roce oslav výročí 1000 let od smrti jednoho z nejvýznamnějších bulharských panovníků Simeona I. Velikého (893–927) (více viz Rychlík 2002: 58–61). Vypracování zprávy-dotazníku bylo po vojvodovské obecní správě požadováno okresním výborem řídícím celé oslavy v daném regionu, který toto nařízení zaslal do všech obcí vračanského okresu.

K rukám předsedy Okresního výboru oslav výročí 1000 let od Simeona ve městě Vraca⁵

V příloze Vám, pane předsedo, zasilám požadované informace, v odpověď na dopis č. 13, jak mi bylo nařízeno.

Starosta – V. Dvorský⁶

Tajemník – Chr. P. Dimitrov⁷

³ Tamtéž, fond 2 k, opis 2, archivní jednotka 40, list 435.

⁴ Tamtéž, fond č. 1314, složka č. 123, list 54-56; Osobní fond Bogdana Nikolova.

⁵ Tamtéž, fond č. 64 K, složka č. 92; Osobní fond Pärvana Pärvanova.

⁶ Jméno je nejisté.

⁷ Jméno je nejisté.

Zpráva⁸

O vsi Vojvodovo, Orechovský okres, požadované k oslavám 1000 let od panování cara Simeona a 50 let od osvobození Bulharska⁹

OTÁZKY	ODPOVĚDI
1. Odkdy je místo pravděpodobně osídlené?	Od roku 1900, měsíce října.
2. Odkud pochází název obce?	Protože před osídlením obce prošel daným místem nějaký vojvoda.
3. Existoval před osvobozením kostel, škola, čítaliště. ¹⁰ Pokud ano, kdy byly založeny?	Před osvobozením neexistovalo. Čítaliště ¹¹ neexistuje. Kostel od r. 1904, škola od r. 1908.
4. Nacházejí se v místě nějaké památky a jaké se k nim váží tradice a pověsti? Odkud a jak byla do osvobození získávána pitná voda?	V době osvobození ves neexistovala.
5. Odkud se čerpá voda dnes?	Ze studní.
6. Kolik obyvatel či domů existovalo v době osvobození a kolik domů bylo pokryto taškami či kamennými deskami a kolik hlínou a odpadem?	V době osvobození obec neexistovala.
7. Jaká byla rozloha obdělávané země v době osvobození a jaká je dnes?	V době osvobození půda obdělávána nebyla a zem byla „státním pozemkem“. Dnes činí obdělávaná půda okolo 4 000 dekarů. ¹²
8. Kam se chodilo na trh během turecké vlády?	Během turecké vlády ves neexistovala.
9. Existovala před osvobozením revoluční organizace?	Ne.
10. Jak Rusové organizovali první správu?	Ves tehdy neexistovala.

⁸ Č. 724 správy obce Vojvodovo, Orechovský okres, knížectví Bulharsko, ze dne 27. prosince 1927.

⁹ Tj. 1878.

¹⁰ Termín ponechávám, neboť v češtině neexistuje vhodný ekvivalent. Termín označuje obecně osvětovou instituci na způsob kulturních domů s důrazem na společnou četbu a půjčování knih; nejedná se však pouze knihovnu.

¹¹ Informace o kostele a škole jsou připsány tužkou; zbytek celé zprávy je psán na stroji.

¹² 1 dekar = 10 arů (1000 m²).

11. Kdo byl ustanoven prvním starostou?	Obecní správa neexistovala.
12. Kdy byl ve vsi poprvé člověk s ukončeným středním vzděláním a kdy se vzděláním vyšším?	Takový člověk ve vsi nebyl a dodnes není.
13. Kolik osob ze vsi se účastnilo srbsko-bulharské války v roce 1885 a zahynul některý z nich?	V roce 1885 nebyla ves osídlena.
14. Kolik osob bylo mobilizováno během balkánské války a kolik osob zahynulo?	Mobilizováno bylo 40 osob, z nichž 8 zahynulo.
15. Kolik osob bylo mobilizováno během evropské války ¹³ a kolik osob zahynulo?	Mobilizováno bylo 95 osob, z nichž 9 zahynulo.
16. Existuje památník padlých v těchto válkách?	Ne.
17. Jaký je počet obyvatel dnes?	713 osob.
18. Kolik škol, učitelů a žáků je dnes ve vsi?	Škola jedna, bulharští učitelé 4, český 1, žáků 95, obecní úřad 1.
19. Kolik obecních, okresních a státních institucí dnes v místě existuje?	Okresní a státní instituce neexistují. Obecní úřad existuje jediný.
20. Kdy bylo poprvé zřízeno ranhojičské či lékařské středisko?	Takové středisko neexistuje.
21. Kdy byla poprvé zřízena telegrafní či telefonní stanice?	Taková stanice neexistuje.
22. Kdy byla poprvé vybudována železnice?	Železnice byla vybudována v říjnu roku 1925.
23. K jakým zaznamenaníhodným událostem došlo v osídleném místě anebo v jeho katastru?	K takovým událostem nedošlo.

Obec Vojvodovo, 26. prosince roku 1927.

Starosta – V. Dvorský¹⁴

Tajemník – Chr. P. Dimitrov¹⁵

¹³ Tj. první světové války.

¹⁴ Nejisté.

¹⁵ Jméno je nejisté.

Následující text je překladem rozšířené a přepracované verze noticky téhož autora z roku 1974 „Několik poznámek k historii místa, kde leží dnešní Vojvodovo“, s níž již měl český čtenář možnost se seznámit (Nikolov 2006). B. Nikolov byl neúnavným badatelem ve vračanském regionu a svá zkoumání posléze shrnul v knize *Od Iskaru k Ogostě. Historie 125 vsí a měst bývalého Vračanského kraje*, z níž také náš překlad partie věnované Vojvodovu pochází. Celý soukromý archiv B. Nikolova je dnes uložen ve Státním krajském archivu – pobočka Vraca, pod názvem „Osobní fond Bogdana Nikolova“.

*Vojvodovo (Gladno pole)*¹⁶

Počet obyvatel: 1910 – 400; 1926 – 768; 1934 – 790; 1946 – 786; 1956 – 621; 1965 – 600; 1975 – 570; 1985 – 475; 1992 – 411.

Nalézá se 16 km jižně od Orechova a rozkládá se na rovné pláni nedaleko levého břehu řeky Skety (*Skăt*). Jeho katastr má rozlohu o něco méně než 7917 dekarů a hraničí na jihu s katastrem obce Krušovica, na západě s katastrem obce Sărbrenica (dnešní Sofronievo) a na severu s katastrem obce Bukjovci (dnešní město Mizija). 3 km jihozápadně od obce se na místě zvaném Jordanovo nacházejí rozkopané thrácké žárové hroby, v nichž se nacházely hliněné pohřební urny a bronzové šperky, které se však nedochovaly. Zhruba kilometr od dnešního Vojvodova se nachází staré místo Gladno pole. V letech 1925 a 1935 zde byly nalezeny dvě části stříbrného thráckého pokladu datovaného do konce V. století před Kristem. Ve vědeckých pojednáních je tento nález znám pod jménem „Bukjovský thrácký poklad“. 2 km jihozápadně od dnešní obce Vojvodovo bývala tatarská ves zvaná Gladno pole tatarlar. Roku 1877 čítala 30 domů. Tato ves byla založena roku 1865 tureckými orgány a osídlena kolonisty z poloostrova Krym. Tataři žili v obci Gladno pole tatarlar někdy do roku 1902, kdy se poslední z nich odstěhovali do Dobrudže ke svým soukmenovcům. Turecká moc jim přidělila velice štědře více než 1000 dekarů¹⁷ obdělávatelné země. Tataři však nebyli dobří zemědělci a dávali zem do podnájmu Bulharům z Krušovice a Sărbrenice. Tak přežívali ze dne na den. Před definitivním vystěhováním prodali Tataři zem za babku místnímu velkostatkáři Jordanu Jonovi, který jí posléze draho a ještě draže rozprodal nezámožným Vojvodovčanům.

¹⁶ Přeloženo z Nikolov 1996.

¹⁷ 1 dekar = 10 arů (1000 m²).

Osídlování vesnice Vojvodovo bylo velice dramatické. Stalo se to tak. Roku 1896 se velká skupina nezámožných Čechů a Slováků z Banátu po vzo-ru banátských Bulharů rozhodla přesídlit do Bulharska. První skupina přesíd-lerců sestávající ze dvaceti rodin vyrazila roku 1896 vorem po Dunaji a přistála v Nikopoli. Než se vyřídí jejich usídlení, ubytovali se do podnájmů v plevens-ských vsích Asenovo, Mrtvica (dnešní Podem) a Gorna Mitropolja, kde zůstali jeden rok. Druhá skupina českých přesídlenců sestávající z 25 rodin vyrazila na podzim roku 1897 parníkem po Dunaji. Se všemi dětmi, starci a majetkem při- stáli ve městě Orechovo. Potom se vozy přemístili do obce Gostilja, kde zůsta- li v nájmech, dokud se nevyřídí jejich usídlení. Jak první, tak i druhá skupina přesídlenců byli Češi a Slováci z Banátu. Většina Čechů byla z obce Svata Helena, z kraje Bjala Cerkva, a Slováci byli z Nadlaku a Kovačice. Z Banátu se v té samé době vystěhovalo z vesnic Baranda a Kovačička také zhruba dvacet rodin Srbů a také několik rodin Bulharů-pavlikjanů. Na jaře roku 1889 byla otázka jejich usazení konečně vyřešena. Bulharská vláda se rozhodla usadit přesídlen- ce na státní půdě Sasek, která se nacházela deset kilometrů severně od mě- sta Kneža a ještě jednou tolik severozápadně od obce Dolní Lukovit. Jednalo se o pustou zem, místo před dávným časem v době tureckého panství opuštěné bulharské vesnice neznámého jména a osudu. Toto území pronajala dříve bul- harská vláda za velice nízký nájem vesničanům uvedených dvou obcí jako pas- tviny pro dobytek. Na tomto místě byla stará studna s roubením – dřevěným ústím vytvořeným z klád, které byly na koncích sesekány a vytvářely vazbu (*sá- sek*),¹⁸ aby v rozích dobře držely. Tímto názvem (*sásek*) byly v tomto kraji nazý- vány hloubené studny předtím, než se začal používat řecký název *geran*, který označuje vahadlo.¹⁹ Přistěhovalcům byly poté vyměřeny dvory a parcely obdě- lávatelné země. Záhy si tito pracovníci Evropané vybudovali truplované (nabíje- ně) hlíněné domy a odpočali si od dlouhého putování, které nebylo nijak zvlášť příjemné.

Jednoho jarního rána roku 1899 však znenadání na místo jako zvěř vtrh- la tlupa divokých vesničanů z Dolního Lukovitu a Kneži, ozbrojená holemi a krumpáči, a vesnici napadla. Začali bourat domy a vyhánět usídlence. Státní moc vyslala proti násilníkům četníky, ale ti byli zajati a ves Sasek byla zbořena.

¹⁸ Český překlad se zde drží odpovídající české terminologie, která ovšem etymologicky neodpoví- dá bulharskému termínu *sásek*, od něž je pojmenování daného místa odvozeno.

¹⁹ Originální text je poněkud komplikovanější avšak doslovně nepřeložitelný: „... dříve než se začal používat řecký název *geran* (řec. *geranos* = jeřáb), který označuje vahadlo (*žerav* = bulharsky ‚jeřáb‘), protože vahadlo se podobá stojícímu jeřábu“.

HLAVNÍ VOJVODOVSKÁ ULICE, SILNICE Z ORECHOVA DO VRAC, SE TŘEMI OBYVATELKAMI OBCE V PRVNÍ POLOVINĚ 20. STOLETÍ. Neznámý autor, archiv M. Jakoubka.

Na smrt vyplašení obyvatelé Sășeku se rozutekli. To vše se přitom stalo kvůli zemi a kvůli bulharské lačnosti a divokosti. Tito zvěři podobní vesničané totiž dosud dané místo užívali za symbolický nájem jako pastviny.

Jedna část vystrašených a poraněných obyvatel vsi Sășek se hned vrátila do Banátu a nikdy nezapomněla na bulharskou krutost. Druzí se vrátili do obce Gostilja. Vytvořili komisi, která prozkoumala pustou zemi od Timoku až po Iskăr. Zastavili se na místě Gladno pole a šli do vesnice Krušovica zeptat se starosty Najdena Popova, neměl-li by nic proti, kdyby se tam usadili. Najden Popov je srdečně přivítal a pomohl jim. V létě roku 1900 se přeživší Sășečané začali přesídlovat na Gladno pole. Tato země byla také pustá, a to od doby, kdy byla roku 1711 opuštěna ves Goljama Lăka, která se na daném místě nacházela (srov. Ichčiev 1906: 164–166). Inženýři Boháček a Ivanov vyměřili každé rodině dvůr okolo dvou dekarů a okolo deseti dekarů obdělávatelné země na hlavu, ne méně než 30 dekarů, avšak ne více než 60. A tak se zde usadilo zhruba 70 rodin Čechů, Slováků, Srbů a Bulharů-pavlikjanů, kteří zde vybudovali novou vesni-

ci nazvanou podle daného místa Gladno pole. Od roku 1910 až dodnes se ves začala nazývat Vojvodovo, v paměť jména vojvody Christo Boteva, který roku 1876 nedaleko prošel. Ves Vojvodovo získala statut obce až po 31 letech od svého založení. Statut mu byl přiznán dekretem č. 162 vyhlášeným 8. dubna roku 1931. Do roku 1912 spadalo Vojvodovo administrativně pod obec Krušovica, do roku 1934 bylo samostatnou obcí a posléze spadalo pod obec Bukjovci.

Ke známějším českým rodinám, které se usadily ve Vojvodovu, patřili: Dobiášovi, Karbulovi, Klepáčkovi, Pitrovi, Filipovi a Hružovi, u Slováků to byli: Benkovi, Voderovi, Kirolovi, Sakovi, Faboukovi, Štrpkovi a Jano Supek. Bulhaři-pavlikjani byli zastoupeni rodinami: Pírkovi, Kjurčovi, Radkovi a další. Ze Srbů zůstala jen jedna rodina Milo Božkova Miluševa, neboť ostatní se vrátili hned po tragédii v Săseku a malá část z nich se usadila na burgasku.

V nově založeném Vojvodovu pak žili klidně a v míru a s velkým porozuměním Češi, Slováci, Bulhaři-pavlikjani a Srbové. Vyznáním byli Češi baptisté, darbisté a metodisté – odnože evangelické církve. Slováci byli nazareni a Bulhaři-pavlikjani pak byli katolíci. Srbská rodina vyznávala pravoslaví. O desetiletí později přišli do Vojvodova i Bulhaři ze vsí z podhůří a z hor. Jednalo se o rodiny Jota a Nedka Kocových z vesnice Skravena na botevgradsku, Georgiho Jančova ze Zlatarice na Elensku, čtyři rodiny z obce Tipčenica na vračansku, rodina Bojadžijských ze vsi Dolna Gnoenica a v roce 1928 se z Ljuti Dolu na vračansku přistěhoval letopisec Vojvodova Neco Petkov Necov a dalších několik rodin. V roce 1919 se z vesnice Lisica na bosilevgradsku přistěhovaly ještě další čtyři rodiny. Nová obec Vojvodovo si žila rytmickým zemědělským a kulturním životem. V roce 1905 zde byla postavena budova pro potřeby nově otevřené školy a obecního úřadu. V letech 1931–1934 byl za podpory z Československa a díky dobrovolné práci obyvatel postaven Národní dům „T. G. Masaryk“, který slouží jako škola – jak základní, tak i jako progymnázium. Postaveny byly také dva kostely – baptistický a darbistický. Ve Vojvodovu hovořili všichni svým mateřským jazykem a výborně si navzájem rozuměli. Ve škole se učili bulharský a mateřský jazyk. Jak říká letopisec Vojvodova, tato obec „se podobala *mezinárodnímu azylu migrantů*“.²⁰ Nejdříve se z Vojvodova vystěhovali banátští Bulhaři – pavlikjani, kteří byli katolíci. Přestěhovali se do vsi Bardarski geran, kde bylo více obyvatel jejich vyznání. V roce 1927 se 10 rodin vojvodovských Čechů vystěhovalo do Argentiny. Protože Češi a Slováci nechtěli praktikovat

²⁰ Obecní úřad Vojvodovo, rukopis N. P. Necov: Letopis obce Vojvodovo; srov. Jakoubek – Nešpor – Hirt 2006: 35.

VOJVODOVO PŘED DRUHOU SVĚTOVOU VÁLKOU – DONÁŠKA SUROVIN A NÁDOBÍ NA SVATBU.
Neznámý autor, archiv M. Jakoubka.

socialismus podle asijsko-bulharského modelu, vystěhovali se v letech 1947-1952 do Československa (Vasileva 1985: 28 a násl.). Do konce roku 1952 se z Vojvodova do Československa vystěhovalo dohromady 121 rodin Čechů a Slováků. V roce 1960 zde bylo již jen 5 domů obývaných rodinami Kopřivových. Na místo vysídlených Čechů a Slováků přišli Bulhaři ze vsi Belica na ichtimanSKU a z vesnic Gorno a Dolno Ujno na kjustendilSKU.

* * *

Následující rozhovor pochází z archivu Institutu pro folklór Bulharské akademie věd.²¹ Rozhovor vedl 3. 7. 1984 bulharský etnolog Vladimír Penčev, badatel, jemuž patří zásluha za „objevení“ Vojvodova coby badatelského tématu a jeho uvedení na akademickou scénu, s Josefem Kopřivou – hlavou jediné celé české rodiny, která po poválečném vystěhování Čechů a Slováků do Československa ve Vojvodovu zůstala. K záznamu došlo během prvního Penčevova výzkumu ve Vojvodovu, který proběhl v období 2. června – 4. července 1984, tedy 34 let po odchodu Čechů, i přesto však představují jeho materiály z té doby první data shromážděná v rámci cíleného vědeckého výzkumu této (bývalé) jediné české vesnice v Bulharsku.²²

Josef Kopřiva²³ (JK): Nejdříve naši lidé přišli roku 1893 do vsi Sesek²⁴ v lukovitském kraji. Tam žili tři roky. Tam si postavili příbytky a zemljanky, ale místní je začali vyhánět, házeli jim tam mrtvé psy a kočky, čůrali jim na stěny, našich bylo málo a vydrželi to tři roky, začali jim umírat staří lidé a viděli, že místo je malarické, a nebyli dobře přijati, a tak se začali vracet do rumunského Banátu, Svata Helena se tomu říká.

²¹ Bulharská akademie věd, Institut pro folklór, sekce Teorie a estetika folklóru, AIF, č. 195, Folklorní materiály z obce Vojvodovo, mizijský okrsek, vračanský kraj; úloha: Studium bulharo-českých vztahů; datum zápisů: 2. června – 4. července 1984; zapsal: Vladimír Penčev; vědecký vedoucí: prof. T. Iv. Žižkov.

²² Uvedený výzkum dal posléze vzniknout celé řadě studií; za všechny uvedme např. Penčev (1988, 2006).

²³ Josif Josifov Koprivov, nar. 1916 ve Vojvodovu, Vračanský kraj, vzdělání – II. třída, zaměstnání – zemědělec (důchodce).

²⁴ JK se po celou dobu rozhovoru stabilně drží výslovnosti *Sesek*, oficiální název však zní *Sášek*; přesto se z důvodu autenticity přidržujeme varianty *Sesek*.

DVĚ MLADÉ VOJVODOVČANKY V KROJÍCH. NEZNÁMÝ AUTOR, archiv M. Jakoubka.

Vladimir Penčev (VP): A tihle přesídlenci z Banátu, odkud byli?

JK: Byli z různých koutů Československa, jak Češi, tak Slováci. Slováci byli především z Bačky, Kovačice, Sremu, tyhle srbské vesnice, v Srbsku, odkud Bulharsko Srby vyhnalo. Támhle ta ulice byla srbská, támhle zase slovenská.

VP: A odkud přesně, z kterých oblastí byli Češi?

JK: Češi byli ponejvíce z Moravy. Konkrétně náš rod je z Moravy, *Valašský Klobouky se jmenujou*.²⁵ Dneska Kopřivnice, kde se vyrábějí Tatry, blízko, já tam byl, odtamtud je náš rod.

VP: A Víte, odkud byly ostatní rody?

JK: Druhé rody ... už jsem všechno zapomněl. Měl jsme jednu takovou knížku, ale dělal jsem nový dům a nechal jsme ji v jednom kufru s dalšími knihami a myši je rozkousaly a nadělaly z nich salát. Tam se všechno psalo – přišel s nimi kazatel, snad se jmenoval Kýška, jenom sem přišel a zase se vrátil domů do Rumunska, přišel sem s nimi, když Jordan Ivanov jim dal tady, vymohl jim tohle místo, i když myslel, že tady nezůstanou – říkalo se tomu tady Gladno pole a oni si tady udělali zemljanky a mysleli si, že tady ani do konce roku nezůstanou, ale naši začali kopat studny a vykopali studny a po roce tudy jel vůz do Vrace a řidič si záměrně řekl o vodu, a oni už měli na horní ulici studnu s velice dobrou studenou vodou, no a když viděl, že místo pěkně zorali, říká: nebudou se vysidlovat, tady zůstanou.

VP: A jaký byl ten Jordan Ivanov?

JK: Měl tady mlýn, tam, kde je teď Sukarno²⁶ – byl to jeho mlýn. Dal tehdy Vojvodovu, prodal zemi Vojvodovčanům, za groše, tam na jihu, dneska tomu říkáme Jordanovo, okolo 6-800 dekarů země a dal jim i další k pronájmu za polovinu výnosu. A byli tady i jiní, Nikolaki Torbov – zase 600 dekarů, i ten je prodal našim lidem, za groše, za polovinu výnosu, potom tady taky měli půdu nějakí veteráni,²⁷ hned vedle vesnice – a ti ji prodali.

VP: A existovaly ještě nějaké zachované zvláštnosti – v jazyce, v odívání apod. u Čechů, kteří sem přišli? Byli přeci z různých krajů Čech, ne?

²⁵ Partie vyznačená kurzívou je v jinak bulharském originále česky.

²⁶ V budově bývalého mlýna byla posléze otevřena restaurace pojmenovaná *Sukarno*, nacházela se za továrnou na papír, mezi městem Mizije a obcí Gložene, u řeky Ogosty.

²⁷ V originále „komiti“ – účastníci v boji za osvobození, jimž bulharský stát přidělil půdu a penzi.

METODISTICKÝ, TZV. DOLNÍ KOSTEL VE VOJVODOVU, ČERVEN 1949.
Neznámý autor, archiv M. Jakoubka.

JK: Ne, byli to staří usedlíci v Rumunsku, byli smíšení, byli všichni stejní, měli stejné obyčeje, jenom se dělili na různé sekty, ale sem přišli především evangelíci a ti, kteří byli katolíci, se změnili – stali se z nich evangelíci; a byla tady jedna sekta – říkali jim darbisti.

VP: A jaký byl rozdíl mezi evangelíky a darbisty?

JK: Evangelíci křtili malé děti a darbisti dospělé. Tak to bylo. Nejdřív byli všichni zajedno, ale pak přišel jeden kazatel – Němec, byl z německé Lužice, nějaký Emil Koval se jmenoval, my jsme se až teď dozvěděli, že tady byl jako agent, placený, který s tímhle náboženstvím rozložil vesnici, o to Němcům šlo.

VP: A on byl evangelík, anebo darbista?

JK: Nejdřív byl evangelík, ale pak přestoupil k darbistům a vybudoval tady darbistickou jámu. Darbistická sekta tady ještě tehdy nebyla uzákoněná, tak se scházeli ilegálně, takže je honili, ale pak se scházeli po domech a pak si postavili ten horní kostel, tam, kde je teď kino. Bylo jich skoro polovina. Naši odešli i do Ameriky, já mám bratra, umřel v Americe, odešel v roce 1928.

VP: A kam odešel?

JK: Do Argentiny. V roce dvacet osm odtud odešlo šedesát rodin.

VP: A vrátil se z nich někdo?

JK: Vrátili se dva – Martin Gajan, nechal tady ženu a děti a vrátil se, matka a zefové zůstali tam. A ještě jeden – Vasil Křivánek – žena mu zemřela, zůstal s malým děckem, a tak se vrátil, ještě žije – v Čechách, v Přerově.

VP: A oba byli Češi?

JK: To byl Čech – Křivánek a ten druhý byl Slovák.

VP: A byla odtud ještě nějaká jiná vystěhovávání před lety 1949–1950?

JK: Do Rumunska se jich spoustu vrátilo, na Svatou Helenu.

VP: A kdy? Na začátku, anebo později?

JK: Hned na začátku, ještě ze Seseku. Odtud se nevrátil nikdo. Během těch tří let na Seseku, kde byli, tam to bylo nehostinné a navíc je začali vyhánět, a tak se vrátili zpátky. Jinak se do Čech předtím – před padesátými léty – nevrátil nikdo, odtud ne. Ze Seseku přesídlili všichni sem. Chodili pak na Svatou Helenu na návštěvy, to se rozumí, anebo prodat majetek, kdo ho ještě neprodal, ale jinak – ne. Ostatní pak přesídlili po válce – poslední transport byl v roce padesát. Ve čtyřicátém šestém odešli mladí, s malými dětmi, jeli parníkem.

VP: Kolik rodin odjelo?

JK: Odtud odjelo tak třicet rodin, parníkem, s vlečným člunem, celý měsíc jeli do Bratislavy.

VP: A pak se usadili na Slovensku?

JK: Ne, ne na Slovensku, tam jel jenom ten parník, odtamtud pak jeli těmi tahači, traktory se jim říká, a kdo chtěl, zůstal na Slovensku.

VP: Takže někteří přeci jen zůstali na Slovensku?

JK: Ano, ano, ale hrozně málo.

VP: A kde přesně se usadili?

JK: Někteří v Trnavě, ve městě, a na vesnici byl jeden, ale ve které vsi přesně, to nevím, blízko Trnavy to bylo, blízko. Všichni ostatní odjeli na Moravu – nejvíc

VÝJEV Z VOJVODOVÉ ULICE, KOLEM DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY. Neznámý autor, archiv M. Jakoubka.

do Mikulova, do Nového Přerova, pak do Drnholce, do Březí, potom zůstali ve Valticích, Novosedlech, tam zůstali. Trošku rozptýleně, ale nešlo to jinak.

VP: A ve kterém kraji to všechno je?

JK: Něco je pod Břeclaví, kraj Břeclav, další spadají pod Brno – jako například Žabčice, ti, kdo jsou více na sever. Potom taky Dolní Dunajovice a Perná, jsou roztroušeni tak v deseti vesnicích. A pár jich odešlo do západních Čech, do Mariánských Lázní.

VP: A znáte nějaké další místo v Bulharsku, kde byli usazeni Češi?

JK: Ne, teď už ne, pokud ještě někde zůstali, tak v Gorné Orjachovici, tam byl cukrovar, tam bylo spoustu Čechů. Jestli tam jsou i dneska, to nevím. V Mrtvici a Podemu zůstali Slováci, tam zůstalo tak 4-5 rodin.

VP: A kolik Čechů je dnes ve Vojvodovu?

JK: Čistí Češi jsem jen já a moje žena. S českými rodiči jsou, řekněme, smíšení, ale jsou rozvedení, jak bych vám to vysvětlil, jsou to moji bratřenci – jeden

žil s Němkou a rozvedl se, měli dvě děti. Další bratranec žil s Bulharkou, ale i ti se rozvedli.

VP: Jak se jmenuje?

JK: Česky se jmenoval Adolf, teď se přejmenoval na Jordana, protože to jméno... A druhý je Franc, Franta.

VP: Franc, anebo František?

JK: František, jojo, Franc, jojo, František, tak tak. Byl tady jeden Karol – už umřel, zůstaly tu po něm jenom jeho dcery, jsou vdané za Bulhary, i on si vzal Bulharku, ona uměla česky, Bulhaři tady uměli česky, protože tady byla česká škola ... všichni staří Bulhaři, kteří tady žijí, umí česky, všichni umějí.

VP: Zajímá mně, proč si vybrali k usazení právě tohle místo, proč se jim zalíbilo zrovna tady? Nabídli jim tohle místo, anebo potom, co byli vyhnáni ze Seseku, šli hledat, kde by se usadili, a připadli na tohle místo?

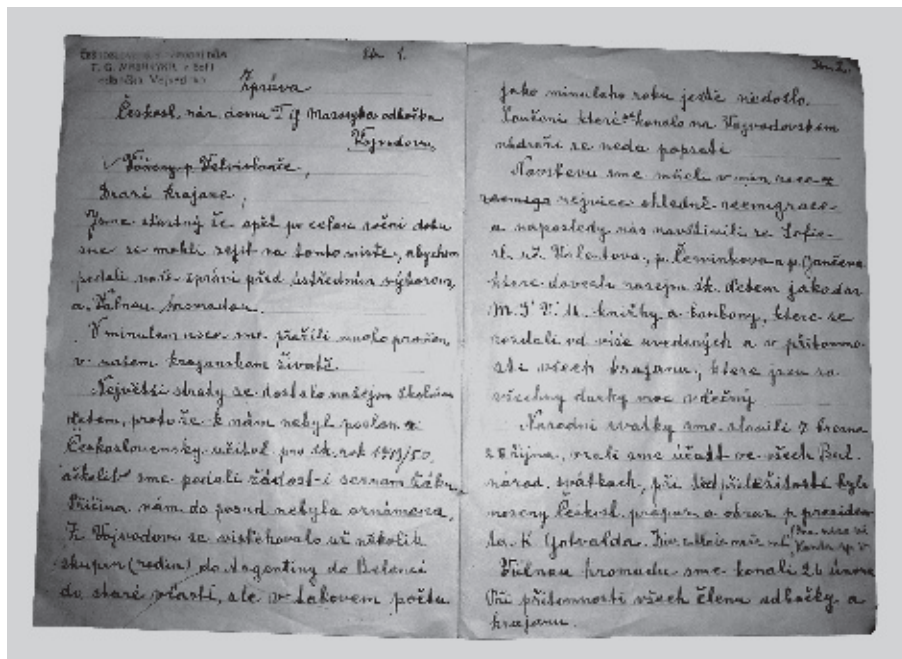
JK: Oni prostě a jednoduše všichni mysleli, že se vrátí. Jordan Ivanov byl ministrem zemědělství, a když viděl, že tam pěkně obráběli zem – tady byla pustina – nabídl jim, ať se porozhlédnou, a kde se jim zalíbí, ať zůstanou. A oni přišli sem a líbilo se jim to tady, a tak tady zůstali.

VP: A víte, kde se vzal název vesnice? Odkud pochází tohle jméno – Vojvodovo?

JK: Vojvodovo pochází od Christo Boteva; tenhle vojvoda tudy prošel, a tak to tady nazvali – Vojvodovo.

VP: A nějaké pověsti se k tomuhle jménu váží?

JK: Ne.

KONCEPT DOPISU VOJVODOVSKÝCH OBYVATEL ZASTOUPENÝM ČS. NÁRODNÍM DOMEM T. G. MASARYKA ČESKOSLOVENSKÉMU VELVYSLANCI V SOFII Z JARA 1950. Archiv M. Jakoubka.

Marek Jakoubek vystudoval obecnou antropologii na dnešní Fakultě humanitních studií UK a doktorské studium kulturologie na Filozofické fakultě UK. Od roku 2001 přednáší na Katedře antropologických a historických věd Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni, jako externista působí také v Centru interkulturního vzdělávání Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem. Zabývá se cikánskými skupinami, česko-(slovensko)-bulharskou krajanskou problematikou a obecně otázkami spojenými s teoriemi kultury a etnicity a metodologií společenských věd. Provádí četné terénní výzkumy v České a Slovenské republice a v Bulharsku. Je autorem a editorem řady monografií k cikánské/romské problematice, např. *Romské osady v kulturologické perspektivě* (Brno 2003, ed. s O. Poduškou), *Romové – konec (ne)jednoho mýtu* (Praha 2004), *Cikánská rodina a příbuzenství* (Ústí nad Labem 2007, ed. s L. Budilovou), a teorii kultury – *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit* (Praha 2005, ed. s T. Hirtem). Spolu z T. Hirtem a Z. R. Nešporem připravil k vydání edici N. P. Necovových *Dějiny Vojvodova* (Plzeň 2006).

Použitá literatura

- Jakoubek, Marek – Nešpor, Zdeněk R. – Hirt, Tomáš (eds.). 2006. *Neco Petkov Necov: Dějiny Vojvodova, vesnice Čechů a Slováků v Bulharsku*. Plzeň: Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje.
- Nikolov, Bogdan. 1996. *Ot Iskār do Ogosta. Istorijata na 125 sela i gradove ot bivšija Vračanski okrāg*. Sofia: Alisa.
- Nikolov, Bogdan. 2006. „Několik poznámek k historii místa, kde leží dnešní Vojvodovo.“ Pp. 118 in M. Jakoubek – Z. R. Nešpor – T. Hirt (eds.): *Neco Petkov Necov: Dějiny Vojvodova, vesnice Čechů a Slováků v Bulharsku*. Plzeň: Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje.
- Pelova, V. 2000. „Malcinstvata v severozapadna Bālgarija prez očite na policija.“ *Epochi* (Veliko Tārnovo) 8, 2000, 3–4: 5–19.
- Penčev, Vladimír. 1988. „Njakoj problemi na adaptacijata na češkite zaselenci v Severozapadna Bālgarija.“ Pp. 480–492 in *Vtori meždunaroden kongres po balgaristika. Doklady*. Sv. 15. Sofia: BAN.
- Penčev, Vladimír. 2006. „Tempus edax rerum aneb O minulosti a současnosti vojvodovských Čechů.“ Pp. 90–105 in M. Jakoubek – Z. R. Nešpor – T. Hirt (eds.): *Neco Petkov Necov: Dějiny Vojvodova, vesnice Čechů a Slováků v Bulharsku*. Plzeň: Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje.
- Rychlík, Jan. 2002. *Dějiny Bulharska*. Praha: NLN
- Vasileva, B. 1985. *Preselvanе na čechi i slovaci ot Bālgarija v Čechoslovakija sled Vtorata svetovna vojna*. Sp. Vekove II. Sofia.